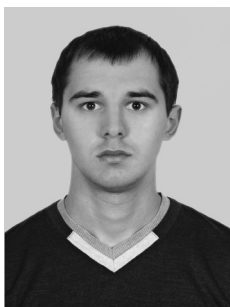

ВИЗНАЧЕННЯ МІНІМАЛЬНОГО РОЗМІРУ СТАТУТНОГО КАПІТАЛУ ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ

Статтю присвячено проблемам визначення мінімального розміру статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю та обґрунтування необхідності його формування. Здійснено комплексний аналіз чинного законодавства, функцій органів державної влади та праць вітчизняних науковців, за результатами якого обґрунтовано необхідність створення статутного капіталу в товаристві з обмеженою відповідальністю та визначено, що його мінімальний розмір залежить від кількості учасників товариства та повинен становити мінімально можливу подільну суму.

Ключові слова: товариство з обмеженою відповідальністю, статутний капітал товариства з обмеженою відповідальністю, мінімальний розмір статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю.

**Короташ Ярослав
Олександрович,**

аспірант
Міжрегіональної
академії управління
персоналом

Мінімальний розмір статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю послідовно зменшувався законодавцем упродовж тривалого періоду часу. Останні зміни, внесені Законом України № 3263-VI від 21 квітня 2011 р., повністю виключили із законодавства (зокрема зі ст. 52 Закону України) вимоги щодо мінімального розміру статутного капіталу товариства [1]. Відсутність законодавчого регулювання спричинила появу правового вакууму, а уповноважені державні органи здебільшого не дають чіткої однозначної відповіді на питання щодо необхідності формування статутного капіталу в товаристві з обмеженою відповідальністю. Окрім того скасування законодавчого обмеження мінімального розміру статутного капіталу практично повністю припинило наукову дискусію з цього питання, і воно майже не досліджувалося вітчизняними науковцями. Як наслідок виникають різні точки зору щодо визначення мінімального розміру статутного капіталу та й взагалі – необхідності його створення. Ці фактори можуть призвести до ускладнення процедури державної реєстрації товариства з обмеженою відповідальністю, а також до виникнення корпоративних конфліктів.

Саме тому вирішення зазначеного питання є надзвичайно актуальним. Об'єктом нашого дослідження є сукупність правовідносин, які регулюють правовий статус статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю. Предметом дослідження постають норми українського законодавства, що регулюють питання визначення мінімального розміру статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю та необхідності його створення, а також наукові праці з цього питання. Метою цього дослідження є аналіз чинної нормативно-наукової бази для обґрунтування необхідності створення статутного капіталу в товаристві з обмеженою відповідальністю та визначення його мінімального розміру.

Розглядаючи питання необхідності формування статутного капіталу в товаристві з обмеженою відповідальністю та визначення його мінімального розміру можна відзначити, що після виключення 21 квітня 2011 р. зі ст. 52 Закону України «Про господарські товариства» положення, яким визначався мінімальний розмір статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю, вичищена наукова спільнота фактично втратила до нього інтерес. Органи державної влади також чітко не роз'яснюють цього питання. Так, Міністерство юстиції України в Листі № 903-0-3-13/8.1 від 27 вересня 2013 р. «Стосовно роз'яснення питань щодо мінімального розміру статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю» зазначає лише, що «...на сьогоднішній день мінімальний розмір статутного ка-

піталу товариства з обмеженою відповідальністю законодавчо не визначений» [2]. Як наслідок виникла не заповнена жодними нормативними актами законодавча прогалина, щодо вирішення якої немає однозначної практики, а більшість пропонувань шляхів її розв'язання є відверто хибними.

Так, подекуди виникають переконання щодо можливості створення товариства з обмеженою відповідальністю без статутного капіталу. Вважаємо такий підхід неправильним з таких причин: частина 1 статті 1 Закону України «Про господарські товариства» та ч. 1 ст. 113 ЦК України передбачають, що господарським товариством є юридична особа, статутний (складений) капітал якої поділений на частки між учасниками [3; 4], тобто наявність статутного капіталу є однією з визначальних рис господарського товариства. Згідно з ч. 3 ст. 1 Закону України «Про господарські товариства» та ч. 2 ст. 113 ЦК України господарські товариства серед інших можуть бути створені у формі товариства з обмеженою відповідальністю [3; 4].

Отже, наявність в товариства з обмеженою відповідальністю статутного капіталу є обов'язковою. Підтвердження цього знаходимо і у спеціальних положеннях законодавства, які регулюють правовий статус товариства з обмеженою відповідальністю. Так, ч. 1 ст. 140 ЦК України визначає товариство з обмеженою відповідальністю як таке, що засноване одним або кількома особами, статутний капітал якого поділений на частки, розмір яких устанавлюється статутом [4].

У той же час Закон України «Про господарські товариства» та Господарський кодекс України ще детальніше акцентують увагу на необхідності створення статутного капіталу в товаристві з обмеженою відповідальністю: ч. 1 ст. 50 Закону України «Про господарські товариства» та ч. 3 ст. 80 ГК України передбачають, що товариством з обмеженою відповідальністю визнається таке, що має статутний капітал, розділений на частки, розмір яких визначається установчими документами [3; 5].

Окрім того слід звернути увагу на практичну неможливість створення товариства з обмеженою відповідальністю без статутного капіталу (чи зменшення статутного капіталу чинного товариства до нуля). Так, згідно ч. 1 ст. 6 Закону України «Про господарські товариства» товариство набуває прав юридичної особи з дня його державної реєстрації [3], а зміни до установчих документів товариства, які стосуються відомостей, включених до єдиного державного реєстру, згідно з ч. 5 ст. 89 ЦК України набувають чинності для третіх осіб з дня їх державної реєстрації [4] (інформація про розмір статутного капіталу належить саме до таких відомостей). Параграф 2 частини 1 статті 27 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» однією з підстав для відмови у проведенні державної реєстрації юридичної особи (чи внесення змін до її установчих документів) передбачає відсутність в установчих документах відомостей, які повинні міститися в них відповідно до вимог законодавства [6]. Анало-

гічна норма міститься і в Законі України «Про господарські товариства», ч. 2 ст. 4 якого (як і ч. 4 ст. 57 ГК України) установлює загальні вимоги до змісту установчих документів господарського товариства: серед іншого, до обов'язкових відомостей, які повинні міститися в статуті господарського товариства, належить інформація про розмір і порядок утворення статутного капіталу [3].

Вимоги до статуту товариства з обмеженою відповідальністю деталізовано в ст. 51 Закону України «Про господарські товариства», ч. 1 якого передбачає, що статут такого товариства обов'язково повинен містити і відомості про розмір часток кожного з учасників товариства, розмір, склад і порядок внесення ними своїх внесків [3]. Зважаючи на те, що згідно з ч. 2 ст. 86 ГК України частка у статутному капіталі товариства становить собою внесок, оцінений у гривнях [5], прийняття рішення про створення товариства з обмеженою відповідальністю без статутного капіталу (чи рішення про зменшення статутного капіталу вже чинного товариства до нуля) призведе до неможливості наповнення статуту товариства вищезазначеною обов'язковою інформацією, що потягне за собою відмову в державній реєстрації такого новоствореного товариства (чи внесенні змін до установчих документів вже існуючого товариства).

Ще одним підтвердженням неможливості створення та діяльності товариства з обмеженою відповідальністю без статутного капіталу є факт прив'язаності кількості голосів учасників товариства на загальних зборах

учасників до розміру їх часток. Так, ч. 4 ст. 58 Закону України «Про господарські товариства» передбачає, що учасники мають кількість голосів, пропорційну розміру їх часток у статутному капіталі, а ст. 59 та 60 цього Закону прив'язують установлення фактів правомочності загальних зборів учасників товариства та прийняття ними рішень до кількості голосів його учасників [3]. Зважаючи на те, що частка у статутному капіталі товариства становить собою внесок, оцінений у гривнях, очевидно, що в разі відсутності в товаристві статутного капіталу неможливо буде встановити кількість голосів кожного конкретного учасника і відповідно визнати збори правомочними та/або визнати певне конкретне рішення прийнятим (чи відхиленним).

З'ясувавши необхідність формування статутного капіталу в товаристві з обмеженою відповідальністю, ми все ж таки не одержуємо відповіді на питання про його мінімальний розмір. Як уже зазначалось вище, це питання не врегульовано ані законодавством, ані роз'яснювальними актами уповноважених органів державної влади. Вітчизняні науковці також не займалися ґрунтовним вивченням цього питання, обмежуючись установленням умовного мінімального розміру статутного капіталу товариства в розмірі однієї гривні або ж визначаючи його на рівні однієї копійки як мінімально можливої величини. Представниками першої позиції є Н. Бондаренко та О. Худак, які зазначають, що «...учасники самостійно визначають розмір статутного капіталу (хоча б у розмірі 1 грн.)» [7].

Очевидно, що такий підхід не дає відповіді на питання про мінімальний розмір статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю. Іншу позицію представляє А. Смітюх, який зазначає, що статутний капітал товариства з обмеженою відповідальністю «створюється в розмірі не меншому за 1 копійку (тобто вимоги щодо мінімального розміру відсутні)» [8, с. 213].

Вважаємо такий підхід частково неправильним і неповним з таких причин: як уже зазначалося, частка у статутному капіталі товариства становить собою внесок, оцінений у гривнях. Згідно з ч. 1 ст. 32 Закону України «Про Національний банк України» гривня є грошовою одиницею України та дорівнює 100 копійкам [9]. Отже, розмір внеску кожного учасника (і відповідно частки) має становити мінімум 1 копійку, адже саме таку мінімально можливу суму можна зробити як внесок до статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю (оцінка внеску в розмірі $\frac{1}{2}$ копійки чи іншої часткової величини неможлива у зв'язку з практичною неможливістю зробити такий внесок). Оскільки статутний капітал товариства з обмеженою відповідальністю складається з часток його учасників, то його мінімальний розмір буде залежати від їхньої кількості та повинен становити мінімально можливу подільну суму: від однієї копійки – у разі наявності в товаристві лише одного учасника, і до ста копійок (однієї гривні) – у разі, якщо кількість учасників товариства з обмеженою відповідальністю сягає ста осіб як максимально можливої

величини, дозволеної законом. Тобто мінімальний розмір статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю може становити одну копію лише в одному випадку – якщо учасником товариства є одна особа.

Підсумовуючи зазначимо, що після виключення із Закону України «Про господарські товариства» положення, яким визначався мінімальний розмір статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю, проблеми необхідності його формування та визначення його мінімального розміру фактично не досліджувалися вітчизняними науковцями та оминалися органами державним органами, що призвело до виникнення правового вакууму та поширення неправильних шляхів вирішення таких проблем. Так, подекуди поширилися переконання щодо можливості створення товариства з обмеженою відповідальністю без статутного капіталу, адже його мінімальний розмір не визначено законодавством. Такий підхід є очевидно хибним, адже положення законодавства (зокрема ч. 1 ст. 1, ч. 1 ст. 50 Закону України «Про господарські товариства», ч. 1 ст. 113, ч. 1 ст. 140 ЦК України, ч. 3 ст. 80 ГК України) прямо передбачають обов'язкову наявність статутного капіталу як для господарських товариств, так і власне для товариства з обмеженою відповідальністю [3; 4; 5].

Окрім того практично неможливо створити товариство з обмеженою відповідальністю без статутного капіталу (чи зменшити статутний капітал вже чинного товариства до нуля)

у зв'язку з практичною неможливістю здійснити державну реєстрацію такого товариства, – відсутність обов'язкових відомостей, які згідно з ч. 2 ст. 4 та ч. 1 ст. 51 Закону України «Про господарські товариства» повинні міститися в статуті товариства з обмеженою відповідальністю (зокрема про розмір і порядок утворення статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю, про розмір часток кожного з учасників товариства, розмір, склад і порядок внесення ними своїх внесків) [3] є підставою для відмови у проведенні державної реєстрації новоствореного товариства чи змін до його установчих документів (тобто новостворене товариство не набуде прав юридичної особи, а зміни, які передбачають зменшення статутного капіталу вже чинного товариства до нуля не набудуть чинності для третіх осіб, тобто товариство не зможе посилатися на них при виникненні будь-яких конфліктів).

Ще одним підтвердженням неможливості створення та діяльності товариства з обмеженою відповідальністю без статутного капіталу є факт прив'язаності кількості голосів учасників товариства на загальних зборах учасників до розміру їх часток. Очевидно, що у разі відсутності в товаристві статутного капіталу неможливо буде встановити кількість голосів кожного конкретного учасника і відповідно визнати збори правомочними та/або визнати певне конкретне рішення прийнятим чи відхиленням (адже частка у статутному капіталі товариства становить собою внесок, оцінений у гривнях).

Отже, законодавчі норми передбачають обов'язкову наявність статутного капіталу в товаристві з обмеженою відповідальністю як елемента, що серед інших визначає його видову належність до господарських товариств та окреслює обсяг корпоративних прав його учасників.

Розглядаючи питання визначення мінімального розміру статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю, слід відзначити, що вітчизняні вчені фактично втратили до нього інтерес після виключення із Закону України «Про господарські товариства» положення, яким визначався його мінімальний розмір, та обмежуються його умовним визначенням у розмірі однієї гривні чи однієї копійки (як мінімально можливої величини), що не дає повної та правильної відповіді на це питання. Оскільки статутний капітал складається з часток його учасників, то його мінімальний розмір буде залежати від їх кількості (від одного до ста) та повинен становити мінімально можливу подільну суму: від однієї копійки – у разі наявності в товаристві лише одного учасника, і до ста копійок (однієї гривні) – у разі, якщо кількість учасників товариства з обмеженою відповідальністю досягає ста осіб (тобто внесок кожного з учасників повинен становити мінімум одну копіюку як мінімальну обігову грошову величину). Отже, відповідь на питання про мінімальний розмір статутного капіталу кожного конкретного товариства з обмеженою відповідальністю буде залежати від кількості учасників у ньому і коливається в розмірі від однієї копійки до однієї гривні.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедури започаткування підприємництва: Закон України № 3263-VI від 21 квітня 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 43. – С. 446.

2. Стосовно роз'яснення питань щодо мінімального розміру статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю: Лист Міністерства юстиції України № 903-0-3-13/8.1 від 27 вересня 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v-903323-13>.

3. Про господарські товариства: Закон України від 19 вересня 1991 р. № 1576-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 49. – С. 682.

4. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – С. 356.

5. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV // Офіційний Вісник України. – 2003. – № 11. – С. 462.

6. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців: Закон України від 15 травня 2003 р. № 755-IV // Офіційний Вісник України. – 2003. – № 25. – С. 1172.

7. Бондаренко Н. М. Особливості формування статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю / Н. М. Бондаренко, О. О. Худак // Вісник Дніпропетр. ун-ту. Серія: Економіка. – 2012. – № 7(2). – С. 117–122.

8. Смітюх А. В. Корпоративне право у схемах: Навч. посібн. – Вид. 2, змін. і доп. / А. В. Смітюх. – К.: Істина. – 2012. – 272 с.

9. Про Національний банк України: Закон України від 20 травня 1999 р. № 679-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 29. – С. 238.

Короташ Я. А. Определение минимального размера уставного капитала общества с ограниченной ответственностью.

Статья посвящена проблемам определения минимального размера уставного капитала общества с ограниченной ответственностью и обоснования необходимости его формирования. Осуществлен комплексный анализ действующего законодательства, функций органов государственной власти и работ отечественных ученых, по результатам которого обоснована необходимость создания уставного капитала в обществе с ограниченной ответственностью и определено, что его минимальный размер зависит от количества участников общества и должен составлять минимально возможную делимую сумму.

Ключевые слова: общество с ограниченной ответственностью, уставный капитал общества с ограниченной ответственностью, минимальный размер уставного капитала общества с ограниченной ответственностью.

Korotash Y. O. Determination of minimum size of authorized capital of limited liability company.

This article is devoted to the problems of determination of minimum size of authorized capital of limited liability company and substantiation of necessity of its forming. Due to exclusion from Ukrainian legislation of the provisions, which determined minimum size of limited liability company's authorized capital, this question practically hasn't been explored by the scientists, moreover – there can be found some ideas about possibility of creation of limited liability company without authorized capital and state authorities are not able to explain this situation clearly. After complex analysis of current legislation, it was found, that availability of authorized capital is a specific feature of all business companies. As limited liability companies belong to the business companies, specific legislative provisions, which regulate their status, strictly prescribe an obligation to create an authorized capital, which should be divided into shares, which belong to the company's participants. This division also plays an important role during conducting general participants meetings and helps to determine each participant's number of votes. Thus, there is a necessity to create an authorized capital in a limited liability company.

Problem of determination of minimum size of authorized capital of limited liability companies also hasn't been explored – nowadays scientists either determine it in conditional amount of one hryvnia, or one kopyka as a minimum possible value (which isn't correct). Due to the fact that the authorized capital consists of its participants shares, its minimal size depends of their number (legislation provides a possibility to create limited liability company with one participant, and maximally one hundred person can be members of the limited liability company at the same time) and must be of minimal divisible amount: from one kopyka (if there is only one participant in limited liability company) to one hryvnia (if the number of company's participants is one hundred). So, authorized capital minimal size depends on the number of company's participants and it should constitute minimum possible divisible amount of money.

Key words: limited liability company, authorized capital of limited liability company, minimum size of authorized capital of limited liability company.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2014